

Газуда Л. М.,

к.е. н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства,
ДВНЗ „Ужгородський національний університет“

Лендел М. А.,

д.е.н., професор, член-кореспондент НААН України,
завідувач кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу,
Ужгородський торгово-економічний інститут КНТЕУ

РЕАЛІЗАЦІЯ ЕТАПІВ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Негативні тенденції й кризові явища в економічному розвитку територіальних систем зумовлені з одного боку, неоптимальною структурою економіки територій, спеціалізації, з іншого – неефективним менеджментом розвитку територіальних економічних систем. Управління розвитком останніх вимагає розроблення виважених методів, принципів, функцій управління як з боку державних, так і місцевих органів виконавчої влади. Головною метою управління розвитком територіальних економічних систем повинно бути своєчасне державне втручання в розвиток тих систем, економіка яких знаходяться в стані небезпеки, або ж така небезпека існує. Забезпечення результативного розвитку територіальної економічної системи потребує виваженого управління з боку центральних та місцевих

органів влади, набору управлінського інструментарію та його реалізації.

Стосовно розвитку як об'єкта управління територіальною економічною системою регулятивне управління означає управлінський вплив згідно зі встановленими цілями й завданнями управління відповідно до обраних пріоритетів розвитку. Під управлінням розвитком територіальної економічної системи розумітимемо цілеспрямований процес впливу на зміцнення цієї системи, забезпечення її позитивних якісних та кількісних зрушень, що приводить до переведення такої системи в новий стан через підвищення її життєдіяльності та збільшення потенціалу.

Управління розвитком територіальних економічних систем потребує використання програмно-цільового та нормативно-ціннісного підходів. Програмно-цільовий підхід передбачає використання системи методів та принципів, що забезпечують орієнтацію управлінської діяльності відповідних органів управління на виконання різних програм та досягнення цілей розвитку системи з урахуванням кількісних та якісних змін, що відбуваються в ній. Нормативно-ціннісний підхід до управління розвитком територіальних економічних систем спрямований на створення нових (позитивних) цінностей, що пов'язано із діяльністю у площині певних правил та норм, що задаються відповідною шкалою цінностей [3, с. 48]. Так, на початковому етапі розвитку територіальної системи формуються цілі, які згодом і визначають існуючі правила та норми поведінки всіх суб'єктів такої системи. Отже, можна вважати, що кожна ціль є фактично конкретизацією ціннісних правил та норм.

Нині існують суперечності стосовно визначення того, які процеси управління можуть виникати у майбутньому в ході здійснення структурних трансформацій територіальних економічних систем, вибору методів роботи, що забезпечують здійснення управління такими системами, удосконалення організаційних форм територіального управління. Такі суперечності породили появу проблем розвитку територіальних економічних систем, а саме [1]:

- нерівномірності розвитку зазначених систем, що призводить до появи дивергентних процесів та дезінтеграції єдиного економічного простору країни;
- низького рівня спеціалізації економіки території або ж її відсутності через неефективне використання переваг територіального поділу праці, ресурсного потенціалу тощо;
- недосконалої структури господарства території, переважання частки видобувних та ресурсомістких виробництв, успадкованої за часів існування Радянського Союзу, звідси - неоптимального розміщення продуктивних сил.

Метою управління розвитком територіальних економічних систем є формування конвергентно-інтеграційних процесів цих систем відповідно до наявного потенціалу, економічних і природних умов, які склались на відповідній території, що сприяє забезпеченню їх збалансованого розвитку.

Першим із етапів управління є аналіз та оцінка рівня розвитку територіальної економічної системи, яка передбачає: аналіз рівня розвитку територіальної економічної системи в цілому за системою часткових та узагальнених індикаторів; аналіз рівня асиметрії та конвергенції територіальних систем, розроблення заходів щодо забезпечення інтеграційних процесів та окреслення найефективніших напрямів міжтериторіальної інтеграції.

Одним із важливих етапів управління є визначення об'єктивних умов функціонування системи, тобто оцінка середовища та чинників, що впливають на

Розділ 1. Економіка та трансформація управління національним господарством

розвиток цієї системи. Динамічний розвиток економічних процесів, що відбуваються в межах територіальних систем, вимагає гнучкості системи управління, її адаптації до мінливих умов зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Адаптація є необхідною складовою забезпечення життєдіяльності відкритої економічної системи, тому неврахування цього принципу протиставляє територіальну економічну систему динамічному зовнішньому середовищу, що обумовлює виникнення системної економічної кризи в майбутньому [2, с. 26].

Наступним етапом управління розвитком територіальних економічних систем є формування відповідних планів та програм. Під програмою розвитку названих систем розумітимемо [1] комплекс заходів організаційно-економічного характеру, спрямованих на досягнення збалансованою розвитку територій, реалізація яких дозволить перейти на конвергенційно-інтеграційну модель. Важливим інструментом забезпечення процесів конвергенції та інтеграції є розробка програм підтримки територій з низьким рівнем розвитку. вироблення чіткого порядку формування, розгляду, затвердження, фінансування та контролю за виконанням програм. Такі програми стосуватимуться територій, які потребують фінансової підтримки шляхом залучення прямих державних інвестицій і трансфертів з державного бюджету, передбачають встановлення спеціального режиму інвестиційної та інноваційної діяльності для суб'єктів господарювання, що реалізують проекти в пріоритетних видах економічної діяльності територій. У цьому разі, території повинні максимально виважено й ефективно підходити до використання ресурсного потенціалу, стимулювання населення до високопродуктивної діяльності, а держава, в свою чергу, контролюватиме такі процеси та ефективно ними управлятиме. Це дозволить суб'єктам господарської діяльності, які функціонують на певній території, максимально сконцентрувати зусилля та ресурси на пріоритетних видах діяльності, які становитимуть «ядро» інтеграційного утворення.

Плани та програми розвитку територіальних економічних систем потребують реалізації у вигляді конкретного управлінського впливу. Враховуючи багаточільовий характер функціонування названих систем, слід зауважити, що в процесі управління встановлюється та досягається велика кількість цілей, які різняться за параметрами, часовим горизонтом, змістом тощо. Конкретний управлінський вплив має різними способами узгоджувати різноспрямовані орієнтири, створювати умови для подолання чи пом'якшення „вузьких місць“, „негараздів“, які виникають у процесі реалізації цілей та організувати процес виконання окреслених завдань.

Таким чином, результативність управління зумовлюється трьома етапами, зокрема визначенням результатів, із окресленням результатів для національної економіки, економіки територій, людини та система відповідних заходів; етапу ситуаційного управління, де формується система чинників розвитку територіальної системи та визначаються стилі, методи, технології управління як інструменти управлінської діяльності; етап контролю за результатами, що передбачає оцінку за напрямками її проведення та формування відповідних висновків.

Перелік використаних джерел

1. Газуда Л. М. Управління конвергенційно-інтеграційними процесами розвитку сільських прикордонних територій: теорія, методологія, практика/Л. М. Газуда. – Ужгород: Видавництво ФОП Сабов А. М., 2015. -348 с.

Розділ I, Економіка та трансформація управління національним господарством

2. Гончаров В. М. Формування адаптивної системи комплементарного розвитку АПК та суміжних галузей економіки України/В. М. Гончаров, А. А. Мартинов//Вісник економічної науки України. - 2014. -№ 1. -С.24-27.
3. Кузьмин В. М. Засади і принципи інтеграційного управління територіальною громадою (теоретичний аспект)/В. М Кузьмин // Регіональна економіка. - 2012.-№ 1. – С.47-53.